ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 21ης Ιουλίου 2016*

«Προδικαστική παραπομπή — Ανταγωνισμός — Άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ — Κατάσταση αμιγώς εσωτερικής φύσεως — Εφαρμογή ανάλογης εθνικής ρυθμίσεως — Αρμοδιότητα του Δικαστηρίου — Εναρμονισμένη πρακτική — Ευθύνη επιχειρήσεως λόγω των ενεργειών παρέχοντος υπηρεσίες — Προϋποθέσεις»

Στην υπόθεση C-542/14,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, την οποία υπέβαλε το Augstākā tiesa (Ανώτατο Δικαστήριο, Λεττονία) με απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2014, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 27 Νοεμβρίου 2014, στο πλαίσιο της δίκης

SIA «VM Remonts», πρώην SIA «DIV un Ko»,

SIA «Ausma grupa»,

κατά

Konkurences padome

και

Konkurences padome

κατά

SIA «Pārtikas kompānija»,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους T. von Danwitz, πρόεδρο τμήματος, K. Λυκούργο, E. Juhász, C. Vajda και K. Jürimäe (εισηγήτρια), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Wathelet

γραμματέας: M. Aleksejev, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 21ης Οκτωβρίου 2015,

* Γλώσσα διαδικασίας: η λεττονική.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Λεττονική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους I. Kalniņš και J. Treijs-Gigulis,

— η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον P. Gentili, avvocato dello Stato,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους N. Khan και C. Giolito, καθώς και από την I. Rubene,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, ο οποίος ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 3ης Δεκεμβρίου 2015,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς πρώτον, μεταξύ, αφενός, της SIA «VM Remonts», πρώην SIA «DIV un Ko», και της SIA «Ausma grupa» και, αφετέρου, της Konkurences padome (Επιτροπή Ανταγωνισμού, Λεττονία) και δεύτερον, μεταξύ της Konkurences padome (Επιτροπή Ανταγωνισμού, Λεττονία) και της SIA «Pārtikas kompānija», σχετικά με φερόμενη εναρμονισμένη πρακτική των ανωτέρω επιχειρήσεων κατά τη συμμετοχή τους σε διαγωνισμό που οργανώθηκε από τον Δήμο της Jūrmala (Λεττονία).

Το νομικό πλαίσιο

3 Το άρθρο 11, παράγραφος 1, του Konkurences likums (νόμου περί ανταγωνισμού) της 4ης Οκτωβρίου 2001 (*Latvijas Vēstnesis*, 2001, αριθ. 151), προβλέπει τα εξής:

«Απαγορεύονται και είναι άκυρες από τη σύναψή τους οι συμφωνίες μεταξύ οικονομικών φορέων που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού στην επικράτεια της Λεττονίας, συμπεριλαμβανομένων των συμφωνιών οι οποίες αφορούν:

[...]

5) τη συμμετοχή ή τη μη συμμετοχή σε διαγωνισμούς και πλειστηριασμούς ή τους όρους που αφορούν τέτοια συμμετοχή (ή μη συμμετοχή), πλην των περιπτώσεων στις οποίες οι ανταγωνιστές δημοσιοποίησαν την κοινή προσφορά τους και η εν λόγω προσφορά δεν έχει ως αντικείμενο την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού·

[...]».

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

4 Το δημοτικό συμβούλιο του Δήμου της Jūrmala προκήρυξε διαγωνισμό για την προμήθεια τροφίμων σε εκπαιδευτικά ιδρύματα. Η DIV un Ko, η Ausma grupa και η Pārtikas kompānija υπέβαλαν προσφορές στον εν λόγω διαγωνισμό.

5 Η Pārtikas kompānija απευθύνθηκε στη SIA «Juridiskā sabiedrība "B&Š partneri"» προκειμένου να λάβει νομικές συμβουλές για την κατάρτιση και την παρουσίαση της προσφοράς της. Η δεύτερη αυτή εταιρία απευθύνθηκε, με τη σειρά της, σε υπεργολάβο, την εταιρία SIA «MMD lietas», η οποία έλαβε από την Pārtikas kompānija σχέδιο προσφοράς.

6 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι το εν λόγω σχέδιο είχε καταρτισθεί από την Pārtikas kompānija υπό συνθήκες απόλυτης ανεξαρτησίας, χωρίς συνεννόηση ως προς τις τιμές με την DIV un Ko ή με την Ausma grupa.

7 Από την εν λόγω απόφαση προκύπτει επίσης ότι η MMD lietas ανέλαβε παραλλήλως, χωρίς να ενημερώσει σχετικώς την Pārtikas kompānija, να καταρτίσει τις αντίστοιχες προσφορές της DIV un Ko και της Ausma grupa. Στο πλαίσιο αυτό, ένας υπάλληλος της MMD lietas χρησιμοποίησε την προσφορά της Pārtikas kompānija ως σημείο αναφοράς για την κατάρτιση των προσφορών των άλλων δύο προσφερουσών. Συγκεκριμένα, ο εν λόγω υπάλληλος κατάρτισε τις δύο αυτές προσφορές βάσει των τιμών της προσφοράς της Pārtikas kompānija, ούτως ώστε η προσφορά της Ausma grupa να είναι κατά περίπου 5 % φθηνότερη από την προσφορά της Pārtikas kompānija και η προσφορά της DIV un Ko 5 % φθηνότερη από την προσφορά της Ausma grupa.

8 Με την από 21 Οκτωβρίου 2011 απόφαση, η Επιτροπή Ανταγωνισμού διαπίστωσε ότι οι τρεις προσφέρουσες επιχειρήσεις είχαν παραβεί το άρθρο 11, παράγραφος 1, σημείο 5, του νόμου περί ανταγωνισμού, καθόσον κατάρτισαν τις προσφορές τους από κοινού με σκοπό να προσποιηθούν την ύπαρξη πραγματικού ανταγωνισμού μεταξύ τους. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού έκρινε ότι η εν λόγω εναρμονισμένη πρακτική είχε νοθεύσει τον ανταγωνισμό και επέβαλε πρόστιμο στις εν λόγω επιχειρήσεις.

9 Η DIV un Ko, η Ausma grupa και η Pārtikas kompānija προσέφυγαν κατά της εν λόγω αποφάσεως, ζητώντας την ακύρωσή της. Με απόφαση της 3ης Ιουλίου 2013, το Administratīvā apgabaltiesa (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο, Λεττονία) ακύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση, καθόσον με αυτή διαπιστώθηκε παράβαση εκ μέρους της Pārtikas kompānija, αλλά την επικύρωσε όσον αφορά τις άλλες δύο επιχειρήσεις.

10 Συγκεκριμένα, καίτοι το εν λόγω δικαστήριο έκρινε ότι η αριθμητική σχέση μεταξύ των τιμών των προσφορών των τριών προσφερουσών αποδείκνυε την ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής, απεφάνθη ότι από κανένα στοιχείο δεν προέκυπτε ότι η Pārtikas kompānija εμπλεκόταν σε αυτή την πρακτική.

11 Οι DIV un Ko και Ausma grupa άσκησαν αναίρεση ενώπιον του Augstākā tiesa (Ανώτατο Δικαστήριο, Λεττονία) κατά της αποφάσεως του Administratīvā apgabaltiesa (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο), καθόσον το τελευταίο απέρριψε την προσφυγή τους. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού άσκησε αναίρεση κατά της εν λόγω αποφάσεως, καθόσον με αυτή έγινε δεκτή η προσφυγή της Pārtikas kompānija.

12 Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί, πρώτον, ότι δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους της κύριας δίκης ότι η επίμαχη εναρμονισμένη πρακτική δεν μπορεί να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Εντούτοις, επισημαίνει ότι ο νόμος περί ανταγωνισμού καταρτίσθηκε λαμβανομένης υπόψη της ανάγκης εναρμονίσεως του εθνικού δικαίου περί ανταγωνισμού και του δικαίου περί ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ότι η αντίστοιχη με αυτή του εν λόγω νόμου νομική βάση στο δίκαιο της Ένωσης είναι, ιδίως, τα άρθρα 81 και 82 ΕΚ (νυν άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ). Ειδικότερα όσον αφορά το άρθρο 11, παράγραφος 1, του εν λόγω νόμου, η διάταξη αυτή προβλέπει ίδιο, κατ' ουσίαν, νομικό πλαίσιο προς εκείνο του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Η εφαρμογή του ως άνω άρθρου 11, παράγραφος 1, δεν πρέπει να αποκλίνει από εκείνη του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

13 Ωστόσο, δεδομένου ότι το Administratīvā apgabaltiesa (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο), το οποίο είναι το μόνο αρμόδιο να κρίνει επί των πραγματικών περιστατικών, δεν διαπίστωσε ότι τα διευθυντικά στελέχη της Pārtikas kompānija είχαν δώσει τη συγκατάθεσή τους για τις ενέργειες της MMD lietas ή

ότι είχαν λάβει γνώση αυτών, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται εάν είναι δυνατόν, σε υπόθεση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, να καταλογιστεί σε επιχείρηση όπως η Pārtikas kompānija συμμετοχή σε εναρμονισμένη πρακτική, υπό την έννοια του εν λόγω άρθρου 101, παράγραφος 1, λόγω των ενεργειών ανεξάρτητου παρέχοντος υπηρεσίες σε αυτήν, όπως η MMD lietas.

14 Το δικαστήριο αυτό διερωτάται, ιδίως, εάν έχει εφαρμογή σε περιπτώσεις όπως η επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης η συλλογιστική της σκέψεως 97 της αποφάσεως της 7ης Ιουνίου 1983, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής (100/80 έως 103/80, EU:C:1983:158), και της σκέψεως 25 της αποφάσεως της 7ης Φεβρουαρίου 2013, Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71), κατά την οποία ο καταλογισμός παραβάσεως του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ σε επιχείρηση δεν προϋποθέτει ενέργεια ή έστω γνώση εκ μέρους των εταίρων ή των βασικών διευθυντικών στελεχών της εμπλεκομένης επιχειρήσεως, αλλά ενέργεια προσώπου το οποίο έχει εξουσιοδοτηθεί να ενεργεί για λογαριασμό της επιχειρήσεως.

15 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Augstākā tiesa (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ την έννοια ότι, για να αναγνωριστεί ότι επιχείρηση έλαβε μέρος σε περιορίζουσα τον ανταγωνισμό συμφωνία, πρέπει να αποδεικνύεται προσωπική συμπεριφορά διευθυντικού στελέχους της επιχειρήσεως ή γνώση ή συγκατάθεση αυτού όσον αφορά τη συμπεριφορά προσώπου το οποίο παρέχει εξωτερικές υπηρεσίες στην επιχείρηση και ενεργεί παραλλήλως για λογαριασμό άλλων συμμετεχόντων σε ενδεχόμενη σύμπραξη;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

16 Στην απόφαση περί παραπομπής, το Augstākā tiesa (Ανώτατο Δικαστήριο) επισημαίνει ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εναρμονισμένη πρακτική αφορά αμιγώς εσωτερική κατάσταση και δεν επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Κατά συνέπεια, το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ δεν έχει εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης. Τούτο σημαίνει ότι πρέπει να εξεταστεί αν το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να απαντήσει στο υποβληθέν από το δικαστήριο αυτό ερώτημα.

17 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως κρίνει εαυτό αρμόδιο να αποφανθεί επί αιτήσεων προδικαστικής αποφάσεως σχετικών με διατάξεις του δικαίου της Ένωσης σε περιπτώσεις όπου τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης δεν ενέπιπταν μεν στο άμεσο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, πλην όμως οι συναφείς διατάξεις του δικαίου αυτού εφαρμόζονταν δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας η οποία προέβλεπε, ως προς τις αμιγώς εσωτερικές καταστάσεις, λύσεις σύμφωνες με εκείνες που είχαν γίνει δεκτές από το δίκαιο της Ένωσης. Πράγματι, σε τέτοιες περιπτώσεις, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, υφίσταται οπωσδήποτε συμφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης για ομοιόμορφη ερμηνεία των διατάξεων ή των εννοιών που συμπίπτουν με αντίστοιχες του δικαίου της Ένωσης, ανεξαρτήτως των συνθηκών υπό τις οποίες τυγχάνουν εφαρμογής, προς αποφυγή ερμηνευτικών αποκλίσεων στο μέλλον (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 14ης Μαρτίου 2013, Allianz Hungária Biztosító κ.λπ., C-32/11, EU:C:2013:160, σκέψη 20, της 4ης Δεκεμβρίου 2014, FNV Kunsten Informatie en Media, C-413/13, EU:C:2014:2411, σκέψη 18, καθώς και της 26ης Νοεμβρίου 2015, Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, σκέψη 12).

18 Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής συνάγεται, αφενός, ότι ο Λεττονός νομοθέτης εξέφρασε ρητώς τη βούλησή του να εναρμονίσει το εθνικό δίκαιο ανταγωνισμού προς τις αντίστοιχες ρυθμίσεις του δικαίου της Ένωσης και, συνεπώς, την απόφασή του να αντιμετωπίσει καθ' όμοιο τρόπο τις καταστάσεις εσωτερικής φύσεως και τις καταστάσεις που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης. Αφετέρου, το Augstākā tiesa (Ανώτατο Δικαστήριο) επισημαίνει ότι το άρθρο 11, παράγραφος 1, του

νόμου περί ανταγωνισμού, προβλέπει νομικό πλαίσιο ίδιο, κατ' ουσίαν, προς εκείνο του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και ότι το εν λόγω άρθρο 11, παράγραφος 1, ερμηνεύεται κατά τρόπο όμοιο προς το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

19 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να δώσει απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα.

Επί της ουσίας

20 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι επιχείρηση μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για εναρμονισμένη πρακτική λόγω των ενεργειών ανεξάρτητου παρέχοντος υπηρεσίες σε αυτήν.

21 Συναφώς, πρέπει προκαταρκτικώς να επισημανθεί ότι το ερώτημα αυτό αφορά όχι τους κανόνες σχετικά με την εκτίμηση των αποδείξεων και τον απαιτούμενο βαθμό αποδείξεως οι οποίοι καταρχήν εμπίπτουν, ελλείψει σχετικών κανόνων της Ένωσης, στη δικονομική αυτονομία των κρατών μελών (βλ. απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2016, Eturas κ.λπ., C-74/14, EU:C:2016:42, σκέψεις 29 έως 37), αλλά τα συστατικά στοιχεία της παραβάσεως τα οποία πρέπει να συντρέχουν για να διαπιστωθεί ευθύνη επιχειρήσεως για εναρμονισμένη πρακτική.

22 Περαιτέρω, υπενθυμίζεται ότι, στο πλαίσιο του δικαίου του ανταγωνισμού της Ένωσης, ο όρος «επιχείρηση» πρέπει να νοείται ως οικονομική ενότητα, έστω και αν από νομική άποψη η οικονομική αυτή ενότητα αποτελείται από περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα (αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 1984, Hydrotherm Gerätebau, 170/83, EU:C:1984:271, σκέψη 11, καθώς και της 10ης Σεπτεμβρίου 2009, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-97/08 P, EU:C:2009:536, σκέψη 55).

23 Πρέπει καταρχάς να παρατηρηθεί ότι οι αποφάσεις της 7ης Ιουνίου 1983, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής (100/80 έως 103/80, EU:C:1983:158), και της 7ης Φεβρουαρίου 2013, Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71), εκδόθηκαν από το Δικαστήριο επί υποθέσεων στις οποίες επιχειρήσεις εμπλέκονταν εξαιτίας ενεργειών των υπαλλήλων τους. Ο υπάλληλος, όμως, ασκεί τα καθήκοντά του για λογαριασμό και υπό τη διεύθυνση της επιχειρήσεως στην οποία εργάζεται και, επομένως, θεωρείται ότι εντάσσεται στην οικονομική ενότητα την οποία αποτελεί αυτή η επιχείρηση (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 1999, Becu κ.λπ., C-22/98, EU:C:1999:419, σκέψη 26).

24 Προκειμένου να διαπιστωθούν παραβάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού της Ένωσης, οι ενέργειες υπαλλήλου οι οποίες θίγουν, ενδεχομένως, τον ανταγωνισμό αποδίδονται συνεπώς στην επιχείρηση στην οποία ανήκει, καθόσον η τελευταία θεωρείται, καταρχήν, υπεύθυνη για αυτές.

25 Αντιθέτως, στον βαθμό που ο πάροχος προσφέρει, έναντι αμοιβής, υπηρεσίες εντός συγκεκριμένης αγοράς κατά τρόπο ανεξάρτητο, αυτός πρέπει να εκλαμβάνεται, όσον αφορά την εφαρμογή των κανόνων που ως σκοπό έχουν την επιβολή κυρώσεων κατά των συμπεριφορών που θίγουν τον ανταγωνισμό, ως επιχείρηση διακρινόμενη από εκείνες στις οποίες παρέχει τις υπηρεσίες του, οι δε ενέργειες τέτοιου παρέχοντος υπηρεσίες δεν μπορούν να αποδοθούν εκ προοιμίου σε κάποια από τις επιχειρήσεις αυτές.

26 Επομένως, η σχέση μεταξύ μιας επιχειρήσεως και των υπαλλήλων της δεν μπορεί, καταρχήν, να συγκριθεί προς εκείνη μεταξύ της ίδιας επιχειρήσεως και των παρεχόντων σε αυτήν υπηρεσίες, όπερ σημαίνει ότι η συλλογιστική των σκέψεων 97 της αποφάσεως της 7ης Ιουνίου 1983, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής (100/80 έως 103/80, EU:C:1983:158), και 25 της αποφάσεως της 7ης Φεβρουαρίου 2013, Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71), δεν έχει εφαρμογή στην τελευταία ως άνω περίπτωση.

27 Δεν μπορεί βεβαίως να αποκλειστεί το ενδεχόμενο, σε κάποιες περιπτώσεις, ορισμένος παρέχων υπηρεσίες ο οποίος παρουσιάζεται ως ανεξάρτητος να λειτουργεί, στην πραγματικότητα, υπό τη διεύθυνση ή υπό τον έλεγχο επιχειρήσεως η οποία κάνει χρήση των υπηρεσιών του. Τούτο συμβαίνει, π.χ., στην περίπτωση που ο παρέχων υπηρεσίες διαθέτει ισχνή ή ανύπαρκτη αυτοτέλεια και ευελιξία ως προς τον τρόπο ασκήσεως της συμφωνηθείσας δραστηριότητας, με αποτέλεσμα η υποτιθέμενη ανεξαρτησία του να υποκρύπτει σχέση εργασίας (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2014, FNV Kunsten Informatie en Media, C-413/13, EU:C:2014:2411, σκέψεις 35 και 36). Εξάλλου, τέτοια διεύθυνση ή τέτοιος έλεγχος θα μπορούσαν να συνάγονται από την ύπαρξη ιδιαίτερων οργανωτικών, οικονομικών και νομικών δεσμών μεταξύ του εν λόγω παρέχοντος υπηρεσίες και της επιχειρήσεως που κάνει χρήση των υπηρεσιών, όπως ισχύει στη σχέση μεταξύ των μητρικών εταιριών και των θυγατρικών τους (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, Fresh Del Monte Produce κατά Επιτροπής και Επιτροπή Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P και C-294/13 P, EU:C:2015:416, σκέψεις 75 και 76 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Υπό τις περιστάσεις αυτές, η επιχείρηση η οποία κάνει χρήση των υπηρεσιών θα μπορούσε να θεωρηθεί υπεύθυνη για τυχόν ενέργειες του παρέχοντος υπηρεσίες.

28 Δεύτερον, επισημαίνεται ότι, ακόμα κι αν υποτεθεί ότι ο παρέχων υπηρεσίες είναι πραγματικά ανεξάρτητος, στοιχείο το οποίο εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να διερευνήσει, υπό περιστάσεις όπως αυτές στην υπόθεση της κύριας δίκης, η εναρμονισμένη πρακτική στην οποία εμπλέκεται ο εν λόγω παρέχων υπηρεσίες μπορεί να καταλογιστεί σε επιχείρηση η οποία κάνει χρήση των υπηρεσιών του μόνον υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

29 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι, μια επιχείρηση δύναται να θεωρηθεί υπεύθυνη για συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές οι οποίες θίγουν τον ανταγωνισμό αν αυτή επιδίωξε να συμβάλει, με τη συμπεριφορά της, στους κοινούς σκοπούς τους οποίους επιδίωκε το σύνολο των μετεχόντων και είχε λάβει γνώση των συγκεκριμένων εκδηλώσεων συμπεριφοράς τις οποίες είχαν κατά νου ή ανέπτυσσαν άλλες επιχειρήσεις επιδιώκοντας τους ίδιους σκοπούς ή ότι μπορούσε ευλόγως να τις προβλέψει και αποδέχθηκε τον σχετικό κίνδυνο (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση της 8ης Ιουλίου 1999, Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni, C-49/92 P, EU:C:1999:356, σκέψη 87).

30 Επομένως, η επίμαχη εναρμονισμένη πρακτική μπορεί να καταλογιστεί στην επιχείρηση η οποία κάνει χρήση των υπηρεσιών εάν αυτή είχε λάβει γνώση των βλαπτικών του ανταγωνισμού σκοπών που επιδίωκαν οι ανταγωνιστές της και ο παρέχων υπηρεσίες και επιδίωξε να συμβάλει και η ίδια για την επίτευξή τους με τη συμπεριφορά της. Καίτοι βεβαίως αυτή η προϋπόθεση πληρούται οσάκις η εν λόγω επιχείρηση είχε την πρόθεση, μέσω του παρέχοντος υπηρεσίες, να αποκαλύψει ευαίσθητες εμπορικές πληροφορίες στους ανταγωνιστές της, ή οσάκις ρητώς ή σιωπηρώς ενέκρινε το να μοιραστεί αυτός τις ευαίσθητες αυτές εμπορικές πληροφορίες μαζί τους (βλ., κατ' αναλογίαν, αποφάσεις της 7ης Ιανουαρίου 2004, Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, EU:C:2004:6, σκέψεις 82 έως 84, καθώς και της 21ης Ιανουαρίου 2016, Eturas κ.λπ., C-74/14, EU:C:2016:42, σκέψη 28), τούτο δεν ισχύει οσάκις ο παρέχων υπηρεσίες χρησιμοποίησε, χωρίς να ενημερώσει σχετικώς την επιχείρηση που κάνει χρήση των υπηρεσιών του, τις ευαίσθητες εμπορικές πληροφορίες αυτής της επιχειρήσεως για να καταρτίσει τις προσφορές των ανταγωνιστών της.

31 Η επίμαχη εναρμονισμένη πρακτική μπορεί επίσης να καταλογιστεί στην ίδια αυτή επιχείρηση που έκανε χρήση των υπηρεσιών εάν αυτή μπορούσε ευλόγως να προβλέψει ότι ο παρέχων υπηρεσίες στον οποίον απευθύνθηκε θα μοιραζόταν τις εμπορικές της πληροφορίες με τους ανταγωνιστές της και ήταν διατεθειμένη να αποδεχθεί τον σχετικό κίνδυνο.

32 Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να διερευνήσει, βάσει των κανόνων του εθνικού δικαίου οι οποίοι διέπουν την εκτίμηση των αποδείξεων και τον απαιτούμενο βαθμό αποδείξεως, εάν, υπό τις περιστάσεις της υποθέσεως της κύριας δίκης, πληρούται μία εκ των ως άνω προϋποθέσεων.

33 Κατόπιν του συνόλου των προεκτεθέντων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι μια επιχείρηση μπορεί καταρχήν να θεωρηθεί υπεύθυνη για εναρμονισμένη πρακτική λόγω των ενεργειών ανεξάρτητου παρέχοντος υπηρεσίες σε αυτήν μόνον εάν πληρούται μία από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

— ο παρέχων υπηρεσίες να ενεργούσε, στην πραγματικότητα, υπό τη διεύθυνση ή υπό τον έλεγχο της εμπλεκόμενης επιχειρήσεως, ή

— η εν λόγω επιχείρηση να είχε λάβει γνώση των βλαπτικών του ανταγωνισμού σκοπών που επιδίωκαν οι ανταγωνιστές της και ο παρέχων υπηρεσίες και να επιδίωξε να συμβάλει και η ίδια για την επίτευξή τους με τη συμπεριφορά της, ή, τέλος,

— η εν λόγω επιχείρηση να μπορούσε ευλόγως να προβλέψει ότι ο παρέχων υπηρεσίες στον οποίον απευθύνθηκε θα μοιραζόταν τις εμπορικές της πληροφορίες με τους ανταγωνιστές της και να ήταν διατεθειμένη να αποδεχθεί τον σχετικό κίνδυνο.

Επί των δικαστικών εξόδων

34 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι μια επιχείρηση μπορεί καταρχήν να θεωρηθεί υπεύθυνη για εναρμονισμένη πρακτική λόγω των ενεργειών ανεξάρτητου παρέχοντος υπηρεσίες σε αυτήν μόνον εάν πληρούται μία από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

— ο παρέχων υπηρεσίες να ενεργούσε, στην πραγματικότητα, υπό τη διεύθυνση ή υπό τον έλεγχο της εμπλεκόμενης επιχειρήσεως, ή

— η εν λόγω επιχείρηση να είχε λάβει γνώση των βλαπτικών του ανταγωνισμού σκοπών που επιδίωκαν οι ανταγωνιστές της και ο παρέχων υπηρεσίες και να επιδίωξε να συμβάλει και η ίδια για την επίτευξή τους με τη συμπεριφορά της, ή, τέλος,

— η εν λόγω επιχείρηση να μπορούσε ευλόγως να προβλέψει ότι ο παρέχων υπηρεσίες στον οποίον απευθύνθηκε θα μοιραζόταν τις εμπορικές της πληροφορίες με τους ανταγωνιστές της και να ήταν διατεθειμένη να αποδεχθεί τον σχετικό κίνδυνο.

(υπογραφές)